
27.11.08

**JEAN-PHILIPPE
COLLARD**

—
KAMERMUZIEKZAAL - 20.00

19.15 Inleiding door Elise Simoens

CONCERTGEBOUW

BIO

Jean-Philippe Collard werd op uitzonderlijk jonge leeftijd toegelaten tot het Parijse conservatorium. Hij was pas zestien toen hij daar de eerste prijs voor piano behaalde; deze was slechts het begin van een lange reeks bekroningen. Collard geeft recitals over de hele wereld en treedt op als solist met orkesten als het Orchestre de Paris, de Los Angeles Philharmonic en de BBC Philharmonic. Zijn verscheiden repertoire omvat naast het Franse concertorepertoire ook werk van Bartók, Brahms, Gershwin, Haydn, Liszt, Mozart, Prokofiev, Strauss en Tchaikovsky. Collard heeft meer dan dertig cd-opnames op zijn naam staan, waarvan er meerdere werden bekroond.

UITVOERDER

PROGRAMMA

piano

JEAN-PHILIPPE COLLARD

Maurice Ravel (1875-1937)

Valses Nobles et Sentimentales (1911)

Miroirs (1904-1905): selectie

- Oiseaux tristes
- Alborada del Gracioso

Francis Poulenc (1899-1963)

- Novelette nr 1 in C (1927)

- Pastorelle: selectie uit L'éventail de Jeanne (1927)

- Toccata: selectie uit Trois pièces (1928)

— Pauze —

Olivier Messiaen (1908-1992)

Vingt Regards sur l'Enfant-Jésus: selectie (1944)

- nr 19 - Je dors, mais mon coeur veille
- nr 13 - Noël
- nr 11 - Première communion de la Vierge
- nr 15 - Le baiser de l'Enfant-Jésus
- nr 10 - Regard de l'esprit de joie

Voilà de vrais Français!

Eeuwenlang zijn buitenlandse componisten en muzikanten met open armen ontvangen geweest in Frankrijk. Zo haalde Louis XIV Giovanni Battista Lulli in zijn paleis binnen. Later zouden ook Mozart, Cherubini, Rossini, Meyerbeer, Liszt, Wagner en bij het begin van de twintigste eeuw een hele rist Russen muziekminnend Frankrijk charmeren. De situatie zag er op den duur zo erg uit dat in 1871 onder impuls van Camille Saint-Saëns La Société Nationale de Musique opgericht werd. De eigen Franse (in het bijzonder instrumentale) muziek moest dringend van de ondergang gered worden. Jonge Franse componisten verdienden eindelijk een podium. Gabriel Fauré en nadien ook Debussy en Ravel sloten zich bij de vereniging aan.

Enkel en alleen met muzikale middelen reageren op de Germaanse muziek is makkelijker gezegd dan gedaan. 'La musique française veut avant tout faire plaisir. Couperin, Rameau, voilà de vrais Français!' schreef Claude Debussy in 1904 in een brief aan muziekhistoricus Paul Landormy. Maar waaruit put iemand als Debussy plezier? En waarin precies onderscheidt Franse muziek zich van Germaanse?

De Oostenrijkse componist Ernst Krenek heeft in zijn artikel *Französisches und Deutsches Musikempfinden* (1929) een mooie poging ondernomen om het verschil te duiden. Duitsers leggen in hun muziek de nadruk op het traject, op het doorwerken en ontwikkelen van thematisch materiaal. Fransen zouden dan weer gefascineerd zijn door het maakproces van kunst, door de techniek die erachter steekt, door perfectie en artistiek

vakmanschap. Een melodie of thema hoeft in Franse muziek niet noodzakelijk opgenomen te zijn in een organisch samenhangend doorwerkingsproces. De melodie mag gewoon op zichzelf bestaan en is bij voorkeur sober en evenwichtig. Fransen houden van helderheid en keurige structuren. Dit alles is zowel hoorbaar in de muziek van Ravel als in die van Poulenc en Debussy.

Dit concertprogramma omvat uitsluitend Franse pianomuziek uit de eerste helft van de twintigste eeuw. Daarmee belanden we net in die periode uit de muziekgeschiedenis waarin geen enkele muzikale bouwsteen ontsnapte aan experiment en vernieuwing. We merken op dat de Fransen daarbij vooral uitmunten in het experimenteren met ritme en harmonie.

De *Valses Nobles et Sentimentales* (1911) van Maurice Ravel (1875-1937) zijn op dat vlak zeker exemplarisch. Al van bij de creatie lokte dit werk protest uit. In feite zijn deze walsen noch nobel, noch sentimenteel. Het publiek dat normaal gezien in zwijm viel bij het horen van muziek van Ravel, vond deze walsen ronduit belachelijk. Zelfs in de mémoires van pianist Arthur Rubinstein lezen we nog hoe agressief en luidruchtig het publiek reageerde op de dissonante en gewaagde harmonie van de walsen. Zo is het vierde walsje in twee verschillende toonaarden tegelijk geschreven. Bovendien komt het typische walskarakter door de vele onverwachte accenten ook onder vuur te liggen.

Ook in *Miroirs* (1904-1905), een vijfdelige cyclus waaruit we hier twee deeltjes horen, springt Ravel heel vrij om met de regels van harmonie, ritme en melodie. 'Niet al-

leen moeilijk om te spelen, maar ook om te beluisteren', zo luidde het verdict na de creatie. 'Alleen ikzelf vond het een goed werk' getuigde pianist Ricardo Viñes aan wie Ravel het deeltje *Oiseaux tristes* opdroeg. In *Oiseaux tristes* evoceert Ravel 'vogels die verloren zijn in een duister woud dat gebukt gaat onder de warmste zomeruren'. *Alborada del gracioso* ('liefdeslied van een oude minnaar') getuigt dan weer van Ravels voorliefde voor exotische, Spaanse klanken. Net zoals in *Oiseaux tristes* gaat Ravel op zoek naar erg specifieke klankkleuren. Om de ouderdom van de minnaar op licht ironische wijze te onderstrepen, zet Ravel de lyrische frasen in het hoogste register van de piano. Daardoor klinken die veel droger dan wat je van lyriek verwacht. Qua ritme is deze muziek uiteraard op en top Spaans.

Francis Poulenc (1899-1963) reageert in zijn muziek misschien wel het meest expliciet op het zo machtige Germaanse componistenbastion. Als tegengewicht tegen de in zijn ogen te hoogdravende Duitse muziek, schrijft Poulenc nuchtere en vaak grappige muziek. Van lange, spannende frases is bij hem geen sprake. Zijn muziek bestaat uit netjes afgebakende, korte zinnnetjes. Graag schrijft hij per zinnnetje een bepaalde klanksterkte voor en verandert hij na elke zin van register.

Olivier Messiaen (1908-1992) was de breeddenkendheid zelve. Ondanks het heersende klimaat in Frankrijk, liet hij in zijn analyseklas aan het Parijse conservatorium zijn studenten kennismaken met werkelijk alle mogelijke (ook nieuwe) muziek. Zelfs voor de door Poulenc zo verguisde Schönberg was plaats. De uitzonderlijk individuele en herkenbare taal van Messiaen is het gevolg van een

heel specifieke harmonische en ritmische schrijfwijze. Zijn muziek is daarnaast ook doordrongen van zijn liefde voor exotische klanken, vogelgezangen en zijn diepe geloof. Al deze elementen vind je ook terug in zijn monumentale cyclus *Vingt regards sur l'Enfant Jésus* (1944). In *Noël* bijvoorbeeld, hoort u behalve kerstklokken ook hindoeritmes. Dit deeltje is een evocatie van de Heilige Familie in aanbidding bij de kribbe. 'Het hele stuk verwacht van de pianist erg verschillende manieren van spelen. De piano moet nu eens klinken als kerkklokken, dan weer als een tamtam, xylofoon, marimba, klarinet of fluit', schrijft Messiaen in een toelichting.

Met de Franse pianist Jean-Philippe Collard zijn we voor dit concertprogramma aan het juiste adres. Collard werd, net zoals Ravel, Poulenc en Messiaen zelf, opgeleid aan het Conservatoire National Supérieur de Paris. Terwijl Franse componisten de grootste zorg besteden aan het perfect 'maken' en noteren van hun muziek, streeft de Franse pianoschool naar uitmuntendheid op vlak van klankvorming. Aanslag, pedaalgebruik en articulatie worden op geen enkel moment aan het toeval overgelaten en moeten de kleurenrijkdom en helderheid van de muziek onderstrepen.

Elise Simoens

Olivier Messiaen tijdens zijn cursus aan het Conservatorium

Messiaens inspiratiebron: de 'waarheden' van het katholieke geloof

Claude Samuel, befaamd muziekcriticus van Paris-Presse en Nouveau Candide, auteur van *Panorama de l'Art Musical Contemporain* en van een monografie over Sergey Prokofiev, publiceerde in 1967 zijn talrijke interviews met Olivier Messiaen onder de titel *Entretiens avec Olivier Messiaen* (Editions Pierre Belfond). Doorheen de vele gesprekken komt een vrij volledig beeld tevoorschijn van Messiaens opvattingen, overtuigingen, twijfels, werkwijzen en evoluties. Niettegenstaande Messiaen op een van de eerste vragen van Claude Samuel, 'Pourquoi composez-vous?', antwoordt dat deze veelgestelde vraag hem overbodig schijnt, blijkt in de loop der gesprekken dat componeren voor hem een eindeloze zoektocht is om net datgene uit te drukken wat in wezen niet kan worden uitgedrukt.

Messiaen, overtuigd katholiek, zegt dat het allereerste dat hij gestalte heeft willen geven, het allerbelangrijkste is dat er bestaat, omdat het boven alles troont, namelijk het bestaan van de waarheden van het katholieke geloof. Hij zegt letterlijk: 'Een zeker aantal van mijn werken is bestemd om de theologische waarheden en het katholieke geloof te belichten. Dat is het meest nobele aspect van mijn werk, zonder twijfel het meest nuttige, het meest waardevolle en wellicht het enige waarvan ik in het aanschijn van de dood geen spijt zal hebben.'

'Maar,' vervolgt hij, 'ik ben een menselijk wezen, en zoals alle menselijke wezens ben ik gevoelig voor de menselijke liefde die ik in drie van mijn werken heb willen uitdrukken door bemiddeling van de mooiste mythe over menselijke liefde, deze van Tristan en Isolde.' De drie werken die Messiaen bedoelt, zijn de liedcyclus *Harawi*, de *Turangalîla*-symfonie en de *Cinq Rechants* voor twaalfstemmig koor a capella. Van de Tristanlegende neemt Messiaen enkel de idee over van een fatale, onweerstaanbare liefde, een liefde die naar de dood leidt en in feite om de dood vraagt, vermits ze het lichamelijke en zelfs het geestelijke overstijgt en een kosmische dimensie aanneemt. Volgens Messiaen is deze enorme liefde echter slechts een bleke weerschijn van de enige ware liefde, de goddelijke liefde.

De originaliteit van Messiaen, die zijn leven lang organist was van de 'Eglise de la Sainte Trinité' in Parijs, ligt vooral in het feit dat hij met werken zoals *Visions de l'Amen*, *Vingt Regards sur l'Enfant-Jésus*, *L'Ascension* (orkestversie), *Trois petites Liturgies de la Présence divine* enz. als het ware de katholieke liturgie van de kerk naar de concertzaal verplaatste. Hoewel Messiaen erg geïnteresseerd was in het theater, schreef hij er weinig muziek voor. De vele wonderbaarlijkheden van het theater vond hij verduizendvoudigd in de waarheden van het katholieke geloof. Daarin gaat het niet om theatrale fictie – dixit Messiaen – maar om iets dat 'waar' is. 'J'ai choisi ce qui était vrai.'

Johan Huys

Alain Planès © Elizabeth Carecchio

IN DE KIJKER

za 24.01.09 / 20.00 / Concertzaal / Alain Planès

De Franse pianist Alain Planès bouwde al een schitterende carrière uit. Zijn veelzijdigheid is legendarisch. Nieuwe muziek of repertoire op historische instrumenten brengt hij op een ongezien hoog niveau. In 1994 verbaasde Planès de muziekwereld met zijn uitmuntende en bekroonde opname van het pianowerk van Janáček. In het Concertgebouw combineert hij werk van Janáček met Chopin, op twee verschillende instrumenten..

CONCERTGEBOUWCAFE

Geniet van een verwenkoffie, fingerfood of lunches à la carte in het Concertgebouwcafé. Beluister aan je tafel de cd-selectie als voor- of naproefje van een concert, of lees er een goed boek van het Concertgebouw. De cd's en boeken zijn bovendien ter plaatse te koop. Tijdelijke fototentoonstellingen komen goed tot hun recht in de hedendaagse architectuur van Robbrecht en Daem. U vindt dit rookvrije cultuurcafé op de benedenverdieping van het Concertgebouw.

tickets & info: www.concertgebouw.be / +32 70 22 33 02 / In&Uit, 't Zand 34, 8000 Brugge

DISCOVERY

DISCOVERYPAS
50 % KORTING VOOR JONGEREN

West-Vlaanderen

BRUGGE

DeMorgen
een open geest belooft meer

Knack
weekend
FOCUS

Klara

PORT AUTHORITY
ZEEBRUGGE

Electrabel

FLUXYS
EXCELLENCE IN GAS TECHNOLOGY

BOMBARDIER